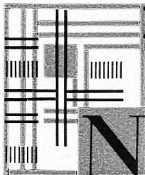

A BETŰÖNTŐDEI ANYAGBÓL KÉSZÜLT SZIGNETRŐL

ÍRTA: VÉRTES JENŐ

Nagyon sok nyomdász, ha szignetről van szó a napi munkában előforduló szedésénél, úgy a legtöbbször az iparművész vagy grafikus által készített rajzra gondol. Szép és hatásos szigneteket szedhetünk betűöntődei anyagból is és itt nem becsülendő le az az időmegtakarítás sem, amit azzal nyerünk, hogy nem kell megvárnunk a cinkografus szállítását, ami a mai racionális munkamenet mellett sokban előnyére válik minden üzemnek. A rajzolni tudó nyomdász előnyben van a grafikus rajzolóművésszel szemben, mert ismerve a betűöntődei termékek anyagszerűségét és használhatóságát, azonnal testé tudja formálni a nyomtatványhoz szükséges szignetnek előzőleg papírra vetett gondolatát. Így azután azonnal munkába kerülhet a megrendelt nyomtatvány; ez különösen előnyös a vidékre nézve, ahol legtöbbszörre nincs is cinkografiai üzem és így a fővárosba kell küldeni a kívánt rajzot, ami a legjobb esetben is csak 3–4 nap múlva lehet kész.

Természetes és ez a legfontosabb, hogy aki tiposzignetet akar alkalmazni a nyomtatványhoz, annak némi rajzkészséggel kell bírnia, ami manapság már nem is oly messzemenő kívánság egy nyomdással szemben, mert a rajzolás megtanulásához vezető út nyitva áll előtte. Ott vannak a Segélyzőegyesületünk kebelében működő továbbképző tanfolyamok, amelyek mind kivétel nélkül tanítják a rajzot, tehát csak egy kis szorgalom és bármelyik nyomdász rövidesen, ha nem is Walter Crane vagy Dürer Albertté fejlesztheti szunynyadó rajztehetségét, de az tény és való, hogy biztos révbe vezetik az oktatók, ha bármelyikre is bízta magát. – A rajzolni tudó nyomdásznak most már azután igen

tág tere nyílik a betűöntődei anyaggal való szignet készítésénél, csak szem előtt kell tartania, hogy mit is jelent az a szó, hogy szignet. Magyarul annyit jelent, hogy üzletjegy. Tulajdonképpeni célja, hogy cégeket, árukat vagy gyártmányokat egy-egy védjeggyel lásson el, vagy régi árukat és meglévő régi cégeket, akiknek már van ilyen szignetjük, jobban a köztudatba, a közönség emlékezetébe vésse. A szignet tulajdonképpen a régi családi címerek, céhek jelvényei, középületek és műhelyek cégéreinek, valamint a fazekasok által készített finomabb munkákba égetett ismertetőjelek egyenes leszármazottja.

Régebben az üzletjegyet (szignet) a könyvnyomdász védjeggyül használta a címlapokon vagy a könyv hátlapján. A címlapon leginkább családi címereket és a címer köré jelmondatokat használtak, innen ered a szó Insigne = ismertetőjel (kézjegy), amiből azután az „In” szó elhagyásával alakították „t” hozzáadásával a Signet szót. A hátrahagyott nyomdásztörténeti írásokból kitűnik, hogy az első szignetet 1457-ben Fust és Schöffer a Psalterium című könyvön használták kiadói jegyül, amely két pajzsot egy faágon lógva ábrázol, az egyik pajzsos koszorúval övezett gerenda, a másik pajzsos sarokgerenda felett három csillag van ésköréje a latin közmondásírva: Labore et Constantia. (Munkával és kitartással.)

Szignetek megoldásánál a főszempont az, hogy a szignet érthető legyen és az olvasónak az emlékezetébe vésődjön, az ne legyen misztikus, sem keresztretjvény, melyet csak különböző forgatás után lehet felismerni.

Ha a fentebb elmondottakhoz tartjuk magunkat, akkor jó munkát fogunk készíteni.

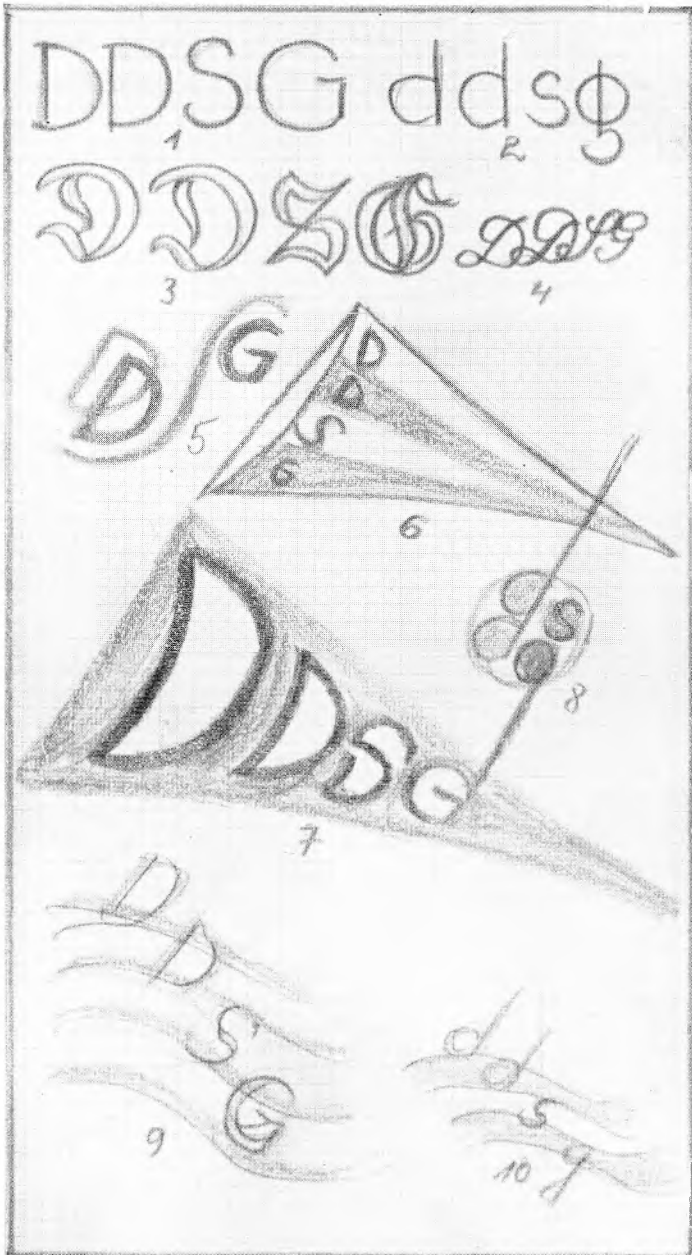
Rá kell itt még mutatnom egy tévhítre, amelyben sok nyomdász él, még pedig arra a hibás elgondolásra, hogy sokan, ha szignetről van szó és egy elkészítendő munkánál szignetet akarnak felhasználni, illetve alkalmazni, úgy sokszor tapasztaltam és így a forgalomban levő nyomtatványokon láthatjuk is, hogy a szignetet egész egyszerűen két-három betűből szedett monogrammal

intézik el. Ez igen súlyos tévedés, mert lehet nagyon szép folthatásos, a szemnek kellemes, frappáns, ötletes egy-egyilyen szedettmonogram, de ez még nem szignet. (Lásd 18–23-ig a példákat.)

Ha jellemezni akarnám a szignetet, úgy azt mondhatnám: a jó szignet az első látásra kifejezi azt, amit vele a tervezője – jelen esetben a tiposzignetnél a tervező szedő – elgondolt. Teljesen mellékes azután az a körülmény, hogy a tervező a név, árú, vagy a foglalkozás szimbolizálását, esetleg ezek együttes alkalmazását használja-e fel tervének keresztülvitelénél.

Úgy gondolom, igen jó példa a név szimbolizására az Egyesült Könyvnyomda negatív betűkkel megoldott szignetje. (Lásd a 25. példát.) Itt egyúttal rá kell mutatnom egy téves felfogásra, amely ezen szignet meglátása többekből ki fog váltani és ez az, hogy ehhez hasonlót már sokat láttak. Hát ez természetes is, hogy ilyen rajzot, sőt esetleg hasonló megoldású szignetet már láttak, hogy sokan találkoztak már a könyvnyomtatás képes ábrázolása és szimbolizálása terén ilyenmű jelképpel, mert a betűt magát igen sokszor és sokféleképpen láttuk már megoldva és sokféleképpen láttuk felhasználni, de ez még nem utánzás, hogy ha a valóságot akárhogy nyomtatásban visszaadjuk, mert csak azt tudjuk rajzban, illetve nyomtatásban visszaadni, amit már láttunk valahol és azt ujjá formáljuk úgy, mint ezt az előbb említett szignetnél is tapasztaljuk.

Nem utánzás a két negatívbetűs megoldás azért sem, mert a könyvnyomtatás szimbolizására alkalmazott szigneteknél csak azt tudjuk felhasználni, ami ezzel az iparral szoros kapcsolatban, illetve a köztudatban van. A könyvnyomtatás ábrázolásánál számításba jöhet a nyomdász-sas, a nyomtató sajtó, a henger, a tampon (dörzslabdacs), a betű és mindaz, ami a könyvnyomtatási eljárásokhoz és sokszorosításhoz használatos, mert csakis ezeknek a fent felsorolt tárgyaknak a meglátása keltheti fel bennünk és minden olvasóban azt a tudatot, hogy a képes

ábrázolás, amit lát, az a könyvnyomtatást, vagyis annak valamelyik ágát akarja szimbolizálni, jelen esetben egy üzletjeggyel (szignettel) ellátni.

A név és foglalkozás együttes kifejezésére igen jól sikerült tiposzignet a Lovas-vívóterem szignetje (l. 27. példa), mely a név és foglalkozás kompozíciójából adódott. Igen vigyáznunk kell az ilyen szedésnél arra – tekintve, hogy sziluettkép – hogy lehetőleg megközelítőleg legyen a rajz méreteiben elkészítve, nehogy esetleg az elrajzolás folytán mást lásson a szemlélő, mint amit a rajzoló elgondolt. Színes nyomtatványhoz tervezendő tiposzignetnél jó hatást érhetünk el, ha a szignetet is színesen készítjük. Például egész egyszerű eszközökkel oldható meg a 32-ik példa, mely teljesen kifejezi, hogy ezen szignetnél egy hajóstársaságról, nevezetesen a D. D. S. G.-ről van szó. E szignet a betűknek hajóvá való formálásával és a háttérben a blikkfanggal megoldott nappal, egészen egy hajó illúzióját kelti.

Feltehető itt az a kérdés, hogy mitevő legyen a szedő abban az esetben, ha csak egyszínben kell a fenti szignetet megoldani? Úgy gondolom, hogyha a háttérben lévő színben nyomott napot szimbolizáló blikkfangot és a kékekkel nyomott vizet ábrázoló vonalakat elhagyjuk, illetve a kék vonalakat is feketével nyomjuk, még akkor is megkapjuk ugyanazt a hatást, amit a többszínű szignettel értünk el.

A 24-ik példával egy egyszerű és mégis tetszetős, a céget, illetve a foglalkozást teljesen kifejező szignetet mutatok be. Ezen tiposzignetnél esetleg kifogásolható talán az, hogy a szöveg megismétlődik, illetve kétszer van a cég neve a szignet köré, mint egy keret elhelyezve. Ezt a kiegyensúlyozás miatt kellett így megoldani, mert máskülönben az amúgy szimmetrikusan megoldott szignet elvesztette volna az egyensúlyát.

Ha a fentebb elmondottakhoz hasonló szigneteket akarunk készíteni, úgy szem előtt kell tartani a cikk keretében elmondottakat és ezeknek alapján nem lesz

érdektelen, ha az olvasót végigvezetem egy tiposzignet megtervezésén.

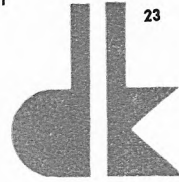
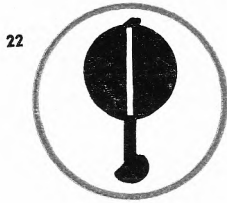
Vegyük példánknak a D. D. S. G., vagyis a Donau Dampfschiffahrt Gesellschaft levélpapírját: kivitelezendő egy 2–3 színben nyomandó levélfej, amelyhez egy szignet is tervezendő. Természetes, hogy a levélfejhez csak akkor kezdhetünk, ha már megterveztük a szignetet, így tehát elkezdjük a szignet tervezését. Legelőször is leírjuk magunknak a kezdőbetűket, mint jelen esetben a D. D. S. G.-t és elkezdjük azt formálni, amint azt a 1–17. ábráink mutatják.

Az egyes részleteket évkönyvünk kis terjedelme miatt néhány szóval ismertetni fogom, talán nem lesz unalmas, ha itt végigvezetem az olvasót egy téma gondolatfűzésén.

Tehát a 1. 2. 3. 4 és 5-ik ábrák a betűk pusztá leírásával kezdődött és már, hogy úgymondjam rossz útra akartam tévedni, amikor 5. ábrán lévő rajzra tekintünk, vagyis ez az ábra már nem szignet, hanem monogram, tehát a gondolataimat úgy kellett koncentrálnom, hogy a hajózásnak valamelyik szimbolikus tárgyát vigyem a rajzomba bele, így a 6–7. ábrák elgondolása az, hogy a négy betűt kiképezem, mint egy hajózáslót. Ekkor, illetve a 8. ábra rajzolása közben jutott eszembe, hogy egy hajót kellene ábrázolni a betűkből, így jutottam arra az elgondolásra, hogy a négy betűt egy-egy hullámvonalra állítsam (9. és 10. példák), mintha mindegyik betű egy hajó volna. Az elgondolásom, ha jó is volt, a kivitel annál rosszabb, de most már azért mégis egyenesben vagyok, mert hisz az elgondolás a fontos, majd csak megoldódik valahogy a rajz, addig kísérletezünk vele. Most a kurrensbetűket összekapcsolom és egy hajót kísérletezek az összhatásból kihozni, mintha szembejönne és a vizet kétfeléhasítaná (11–13. példák), de ez sem jó; majd egymásmellé állítom a négy kurrens betűt (14. ábra), amikor is már teljesen kibontakozik a kész terv: a négy betűt kursív írással megoldani (15–16. ábra). Végül azután teljesen kidolgozom a tervet és így

20

● SZÖLŐGAZDASÁG ●

LENGYELELEPI

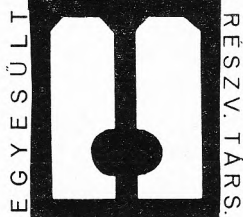

LENGYELELEPI

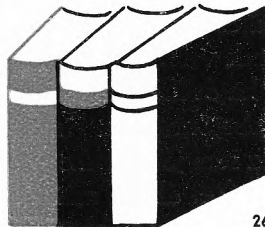
● SZÖLŐGAZDASÁG ●

24

KÖNYVNYOMDA

25

26

27

28

MAGYAR KERAMIA RT.

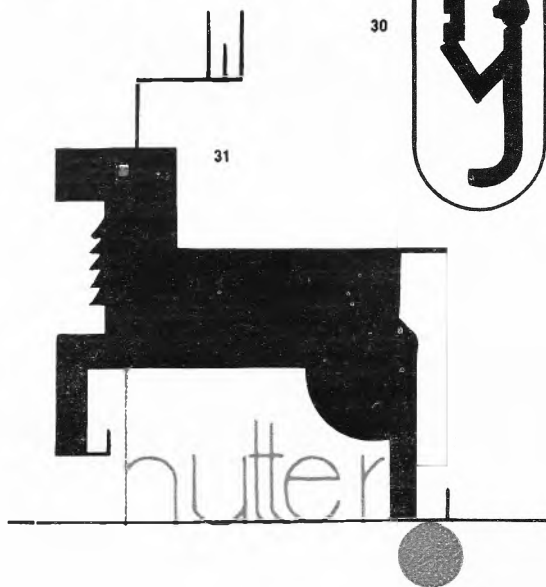
29

30

31

látható egy hajó oldalnézetben. A két füstölgő kéményt a két kurrens *d*-ből hoztam ki, az ablakokat a hajón a *d* és *g* betűk üres részei adják, míg a vizet, tekintve, hogy a betűket is egy keveset stilizáltam, egyenes lénia-vonalakkal értem el, de hogy teljes legyen a hatás és mivel a megadott levélfej három színben nyomódik így van egy felesleges színem, tehát a háttérben a hajó háta mögött a felkelő napot is odarajzoltam.

Azt hiszem mindenki belátja, hogy így teljes a szignet és most nézzük meg, hogy megszedhető-e a vázlatunk, mert hisz sokkal nagyobbra rajzoltuk valószínűleg, mint amilyen nagyra eredetileg kell. Ha a helyünk megengedi, úgy 6–8 cicerós négyzetben a szignetet hat pontos vonalakkal megszedhetjük, de ha kisebb szignetről van szó akkor egy darab ólomléniából is kivághatjuk azt. (Lásd például a 30. ábra.)

A tipográfiai anyaggal megoldható szignet legfőbb értéke az anyagszerűség, mely az orosz grafikusok stílusa. Ezen stílus különösen egyszerűségénél fogva van segítségére a mai könyvnyomtatónak és talán nem merész állítás az, hogy az egész stílus a könyvnyomtatásból fakadt és ennek révén fejlődött azzá, amivé ma lett.

Az új stílus, amely az utóbbi években felkapott izmusokat kellett hogy letörje és egyben meghódítsa a világ könyvnyomtatóit (ami már nagyban sikerült is) nem más, mint a legtisztább és legegyszerűbb tipográfia, a betű és a vonalak felhasználásával.

Az új irány nem a szertelenségbe, hanem éppen ellenkezőleg a helyes térbeli elhelyezéssel és az arányok biztos ismeretében konkludál, vagyis aki az arány metszet (3:5:8) szabályait ismeri, annak könnyű tere nyílik és biztos alap a jó úton való haladáshoz.

Ha e cikk keretében elmondottakat megszívelik és azonkívül igyekeznek a fiatalságot a továbbképző tanfolyamok látogatására buzdítani, hogy magukat Gutenberg nemes művészetében fejlesszék, úgy gondolom, akkor nem végeztem hiábavaló munkát.